

EESTI KUNSTIAKADEEMIA
Kunstikultuuri teaduskond
Muinsuskaitse ja konserveerimise osakond

Sofja Melikova

VARANGU KOOLIMAJA
AJALOOLINE ÜLEVAADE, SEISUKORD NING ETTEPANEKUD SÄILITAMISEKS

Kooli, 45320, Varangu küla, Haljala vald, Lääne-Viru maakond

2021/2022 õppeaasta

Arhitektuuri konserveerimise ja restaureerimise täiendkoolituse lõputöö

Tallinn 2022

EESTI KUNSTIAKADEEMIA
Kunstikultuuri teaduskond
Muinsuskaitse ja konserveerimise osakond

Sofja Melikova

VARANGU KOOLIMAJA
AJALOOLINE ÜLEVAADE, SEISUKORD NING ETTEPANEKUD SÄILITAMISEKS

Kooli, 45320, Varangu küla, Haljala vald, Lääne-Viru maakond

2021/2022 õppeaasta

Arhitektuuri konserveerimise ja restaureerimise täiendkoolituse lõputöö

Tallinn 2022

SISUKORD

SISSEJUHATUS	2
1.1 Hoone projekt ning asendiplaan	3
ÜLDANDMED	8
AJALOOLINE ÜLEVAADE	10
3.1 Müügikuulutused	13
OLEMASOLEVA SEISUKORRA KIRJELDUS	15
4.1 Eksterjäär	16
4.2 Interjäär	17
KULTUURIVÄÄRTUSLIKUD DETAILID	19
5.1 Interjäär	32
SOOVITUSED RESTAUREERIMISEKS	33
6.1 Vundament	33
6.2 Alumine palgirida	34
6.3 Lõunasein	34
6.4 Välisseinad	36
6.5 Aknad	36
6.6 Uksed	36
6.7 Pööning	37
KOKKUVÕTE	38
KASUTATUD KIRJANDUS JA TEISED ALLIKMATERJALID	39
LISAD	41

1. SISSEJUHATUS

Varangu koolimaja ehitati 1930. aastal. Hoone asub Varangu külas mõnesaja meetri kaugusel Kandle-Varangu teel. Koolina eksisteeris see sõjajärgsel perioodil, kuigi hiljem oli selles vaevalt sadakond õpilast. Kool töötas 1970. aastani. Kahjuks on antud maja kohta vähe andmeid, kuid säilinud on suulisi andmeid inimeste mälestustena, fotosid ning kirjalikku infot ajalehtede näol. Varangu koolimaja asub Varangu mõisast 1,8 km kaugusel ja Selja jõe ääres, 8 km kaugusel Haljalast.

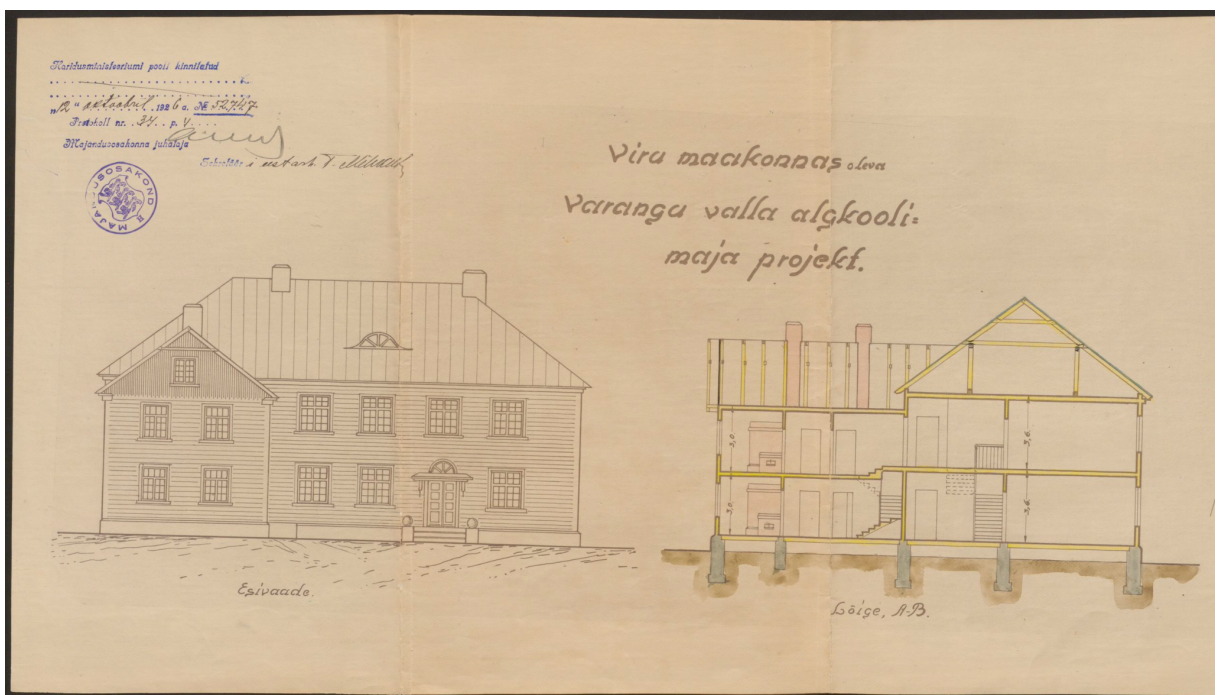
Kooli kasutati pärast sulgemist ka Eesti, Rootsi ja Soome päritolu filmi “Igitee” võttepaigana.¹ Selles majas tegi oma viimase rolli kuulus näitleja Lembit Ulfsak.

Hoone on olnud müügis alates 2008. aastast. Viimastel aastatel pärast filmi valmimist on selle välimus muutunud minu jaoks atraktiivsemaks ja ma ei saanud jätta kasutamata võimalust seda ise näha. Maja asub ainulaadses kohas — lähedal on jõgi ning ümberringi kaunis loodus ja avarad põllud. Hoone sulandub hästi ümbrusega kokku. Valisin selle enda projektiks, sest sellised pika ajalooga majad on säilitamist väärt ning loodan, et saan oma tööga aidata seda hoonet taaselustada. Kaalusin ka ise hoone ostmist, kuid enne seda jõuti see juba teiste poolt broneerida. On tore, kui hoone leiab uued omanikud. Seniks koostan ajaloolise ülevaate, kirjeldan hoone seisukorda ja panen kirja ettepanekud kunagise koolihoone säilitamiseks.

¹ [https://et.wikipedia.org/wiki/Igitee_\(film\)](https://et.wikipedia.org/wiki/Igitee_(film))

1.1 Hoone projekt ning asendiplaan

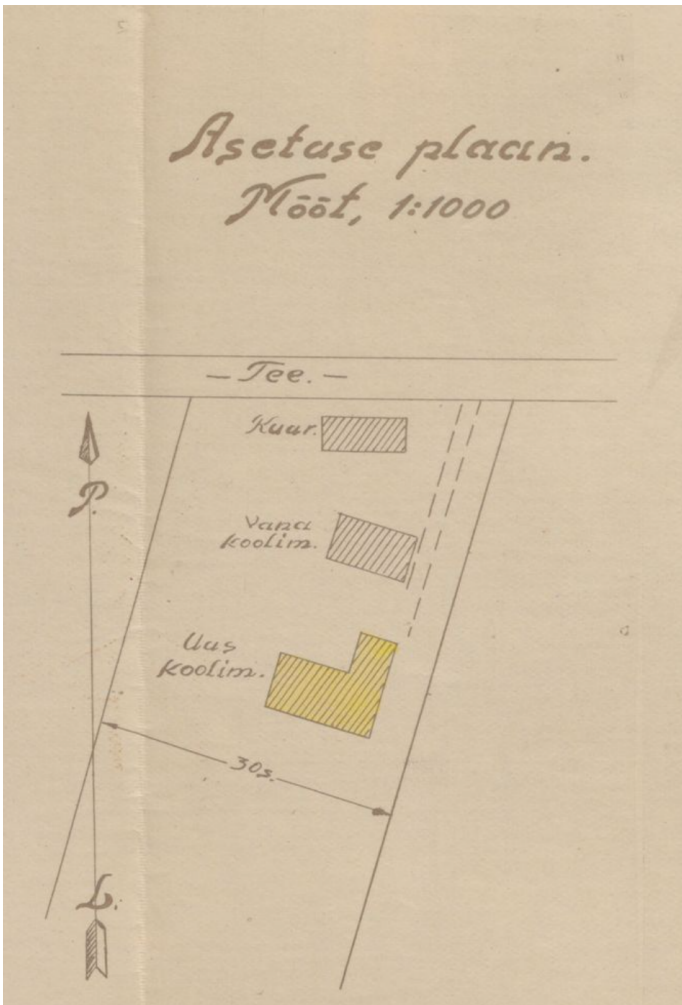
Pärast pikka ja põhjalikku otsimist leiti Pedagoogilise Instituudi arhiivist maja esialgne projekt². Maja ehitusaastaks on 1930, algses projektis on klassiruumid veel märkimata (Ill 1.3 ja Lisa 1). Plaanil on näha ka vana koolimaja asukoht (Ill 1.2), mida kinnitab foto (Ill 3.3). Raamatus "Haljala kihelkond aegade voolus" on olemas ka maja ehituse arved, milles on palju infot materjali, hinna ja mõõtude kohta. Antud raamat võib olla abiks hoone renoveerimisel.³

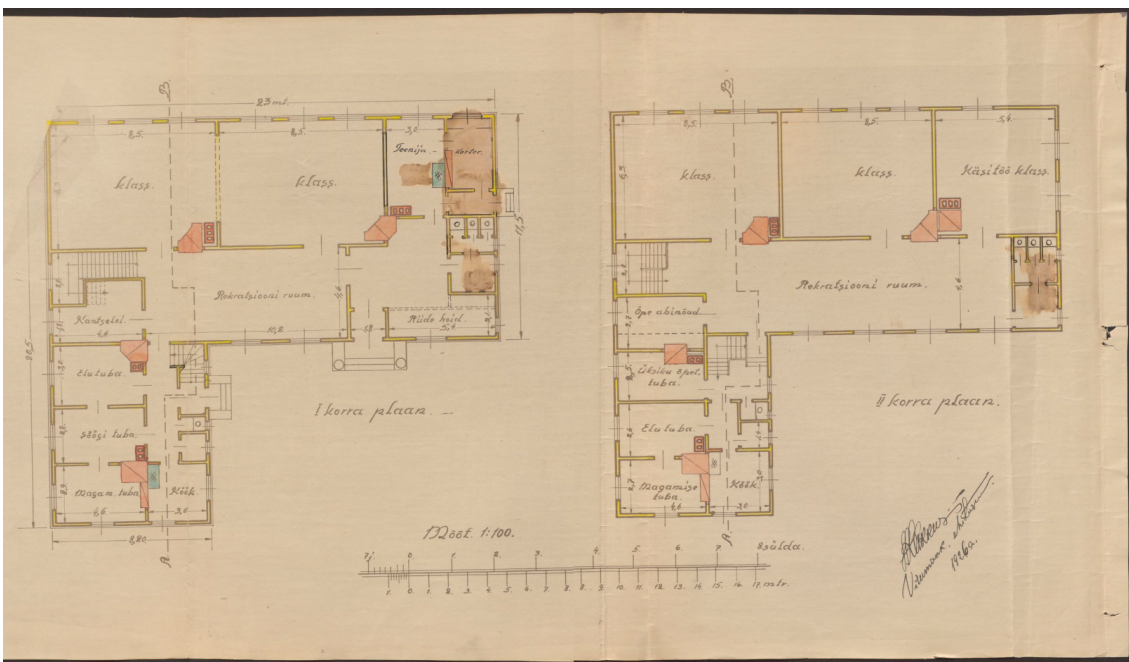
Illustratsioon 1.1. Varangu valla algkooli maja projekt. Vaade peafassaadile ja lõige.

² Prodel, K. // Varangu kooli ajalugu // Tallinn: E. Vilde nim Pedagoogiline Instituut, 1968

³ Varangu valla Varangu algkoolimaja ehitus Virumaal, 1930-1934.

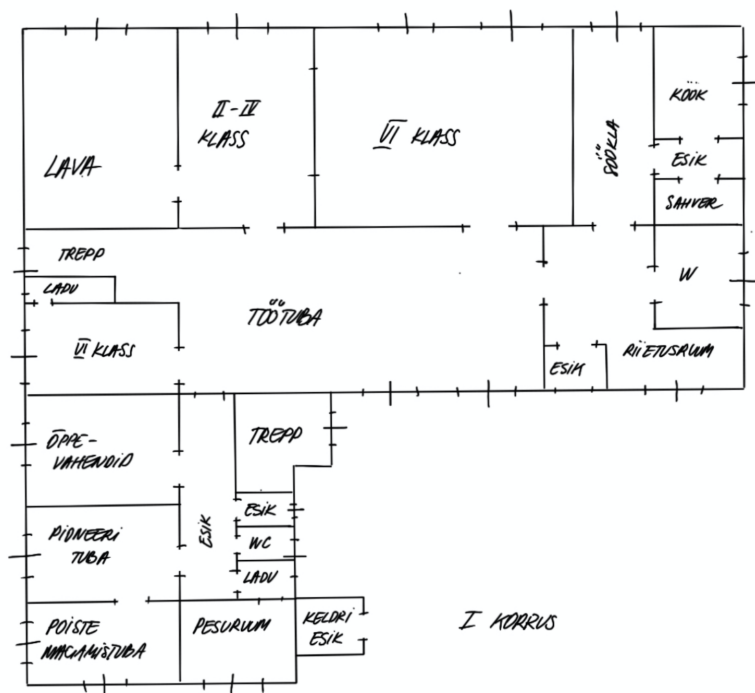

Illustratsioon 1.2. Asendiplaan

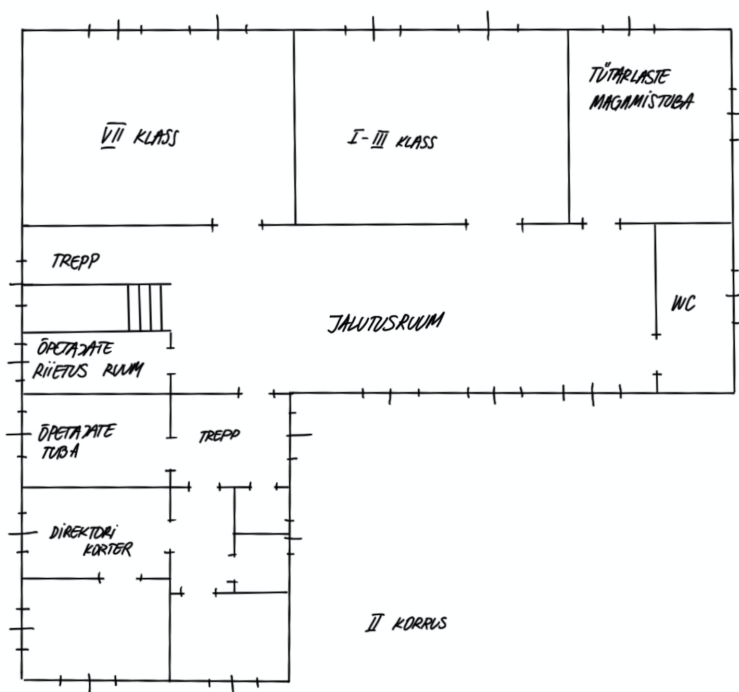

Illustratsioon 1.3. I ja II korruse põhiplaan 1930 a.

Leidsin ka kooli 1956. aasta plaani⁴, kust on näha, et ruumiplaneeringut on muudetud (projekt on illustreeriv) (Ill 1.4 ja Ill 1.5).

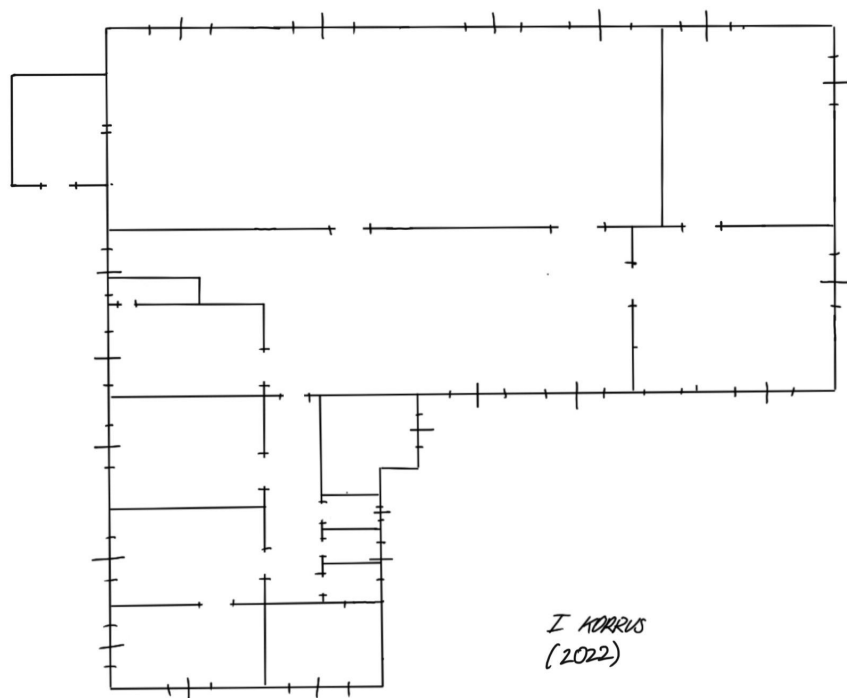

Illustratsioon 1.4. Maja plaan, koostatud 1956. aastal, 1. korrus. Eskiiside põhjal koostanud autor.

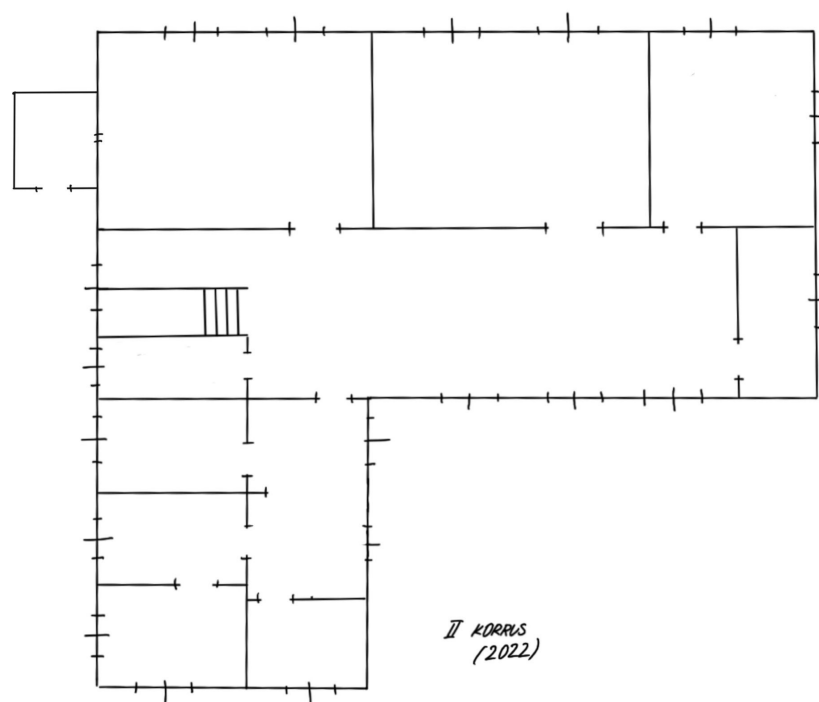

Illustratsioon 1.5. Maja plaan, koostatud 1956. aastal, 2. korrus. Plaani koostanud autor.

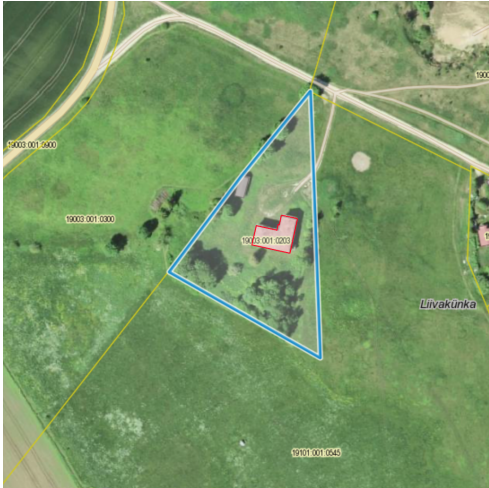
⁴ Põhineb 1956. aastast pärit märkmikus visandatud majaplaani fotode põhjal <https://register.muinasa.ee/public.php?menuID=evm-school&action=view&id=566>

Illustratsioon 1.6. Hoone I korruse põhiplaan 2022. aastal. Plaani koostanud autor.

Illustratsioon 1.7. Hoone II korruse põhiplaan 2022. aastal. Plaani koostanud autor.

Illustratsioon 1.8. Allikas: Maa-ameti kaardiserver.

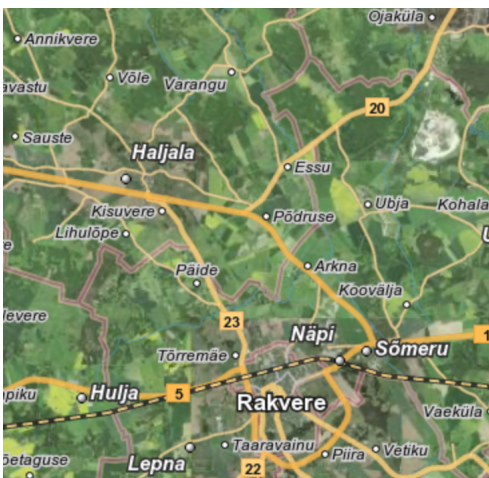
Illustratsioon 1.9. Allikas: Maa-ameti kaardiserver.

Illustratsioon 1.10. Allikas: Maa-ameti kaardiserver.

Illustratsioon 1.11. Allikas: Maa-ameti kaardiserver.

Illustratsioon 1.12. Allikas: Maa-ameti kaardiserver.

2. ÜLDANDMED

Objekti nimetus: Varangu koolimaja

Aadress: Kooli, Varangu küla, Haljala vald, Lääne-Viru maakond

Ehitusaeg: 1930

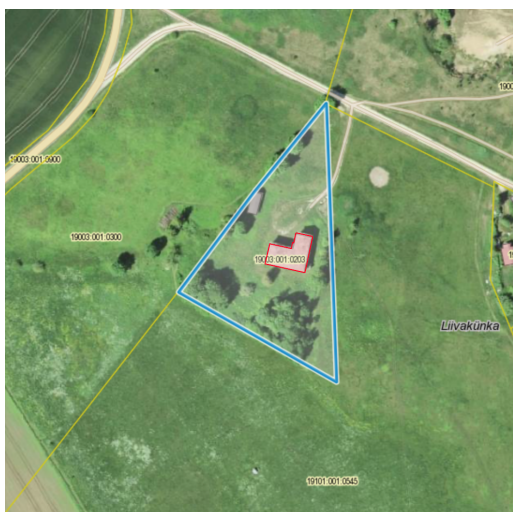
Katastritunnus: 19003:001:0203

Ehitusregistri number: 120539528

Krundi sihtotstarve: Ühiskondlike ehitiste maa 100%

Krundi pindala: 7852 m²

Registriosa: 4681231

Illustratsioon 2.1. Asendiplaan: punasega märgitud koolimaja, sinisega krundipind. Allikas: Maa-ameti kaardiserver⁵.

Hoone ainus sissepääs asub õppekorpuse peafassaadi keskel, selle kohal paikneb puidust diagonaaltugedele toetuv väike varikatus. 2008. aasta fotol (Ill 3.1.6) on näha veel üks sissepääs, mis on märgitud ka algsel 1930 aasta plaanil (Ill 1.3). Hetkel on teine sissepääs laudadega kaetud, ilmselt filmivõtete tõttu. Kahe tiibhoone liitekohal on veidi eenduv trepikoda ning korteribloki esikülje vasakus servas keldri sissepääs. Õppekorpuse vasakusse otsa on nõukogude ajal lisatud viilkatusega kivist kinoaparatuuri ruum. Õppekorpuse mõõtmed on 20,5m x 23m x 11,5m, korteribloki mõõtmed ca 8m x 9m. Koolimaja tellis A.R.T Põllumajandusliidu Ehitustalitus, hoone ehitas ettevõtja Aleksander Allas.

⁵ <https://xgis.maaamet.ee>

Varangu algkool töötas Eesti Vabariigi algul 1884. aastal ehitatud vallakooli hoones. Juba 1924. aastal hakkas Varangu vallavalitsus plaanima uue koolimaja ehitust, kuid erinevatel põhjustel lükati töid korduvalt edasi.⁶ 1926. aastal sai vallavalitsus riiklikust koolimajade ehitusfondist hoone püstitamiseks 2 415 000 marka laenu. Ehitustööde algus viibis ka vaidluste tõttu tulevase koolimaja asukoha osas. Nimelt polnud osa kogukondi nõus hoone rajamisega Karulõpele vana koolimaja juurde, vaid soovis selleks valla tihedama asustusega kohta vallamaja või mõisahoonete naabruses. Koolimaja ehitustööd algasid 1930. aasta aprilli lõpus, hoone õnnistati sisse 21. septembril 1930. Ehitus läks maksma 33 700 krooni, sellest ettevõtja Aleksander Allase tasu 18 000 krooni. Varangu kool töötas hoones 1970. aastani, pärast seda kasutati seda osaliselt rahvamajana, kuid kui 1979 valmis Essu uus kultuurimaja, jäi see tühjaks. Aeg-ajalt majutati koolimajas suviti malevlasi, kuid muid funktsioone hoonele ei leitud. Koolimaja seisukord oli selle sajandi alguseks muutunud juba väga halvaks ning hoonet näis ootavat pöördumatu lagunemine.⁷ 2016. aastal korrastati mõningal määral hoonet ning selle ümbrust mängufilmi “Igitee” võtete tarvis (Ill 3.4).

Illustratsioon 2.2. Varangu koolimaja 1997 a. fotodel. Autor Hanno Talving. Allikas: Virumaa Muuseumid SA RM F 89:1

⁶ Prodel, K. // Varangu kooli ajalugu // Tallinn: E. Vilde nim Pedagoogiline Instituut, 1968. (lk 37)

⁷ <https://register.muinas.ee/public.php?menuID=evm-school&action=view&id=566>

3. AJALOOLINE ÜLEVAADE

Esimese Varangu kooli asutamisaastapäeva kohta on erinevad andmeid. Kooli kroonikas märgitakse kooli sünniaastaks 1838.. Leidub andmeid, et kool asutati kas 1839. või 1848. aastal. Nende andmete põhjal saame otsustada, et Varangu kool asutati 1838-1848 aasta vahel⁸. Kool asus erinevates asukohtades, kuna hooned põlesid mitmel korral ja ehitati uuesti üles. Esimene kool asus suitsuses rehielamus, kus olnud kaks pikka lauda - üks poistele, teine tüdrukutele.⁹ Mitteametlike andmete kohaselt oli esimene koolmeister Gustav Sommer Tartumaalt¹⁰ ja esimene ametlik koolmeister 1880.a andmete kohaselt oli Jüri Brehm¹¹. Õpilaste arv teisel koolitalvel 1862 – 1863 a. oli 32 õpilast.¹²

1836. aastal võeti vastu seadus, millega kohustati talurahva kogukondade lapsi kooli minema, iseseisev Varangu vald ehitas ühise maja nii koolile kui ka vallavalitsusele. Kooli ja vallavalitsuse hoone asus 1882. aastal tulekahjus hävinud Varangu küla äärealal. 1884. aastal ehitati samas kohas, Kustarahva talus, uus kooli- ja vallavalitsuse hoone.

1920. aastateks oli Varangu kihelkond kasvanud. Vana Karulõpessa vallavalitsuse maja ei sobinud enam ja uus hoone, mis jäi tegutsema kuni Varangu valla likvideerimiseni, ehitati Varangu ja Pehka vahelise maantee äärde. Koolimaja Karulõpes kooli, nüüd juba Varangu algkooli päralt, kuid see osutus paratamatult väikeseks, ei vastanud aja nõuetele, ning 1930. aasta septembris, koolijuhataja Julius Reinbergi ajal, avati pidulikult Varangu uus koolimaja. See asus vana koolimaja kõrval ning oli kahekordse ruumika tsingitud katusega palkmaja, betoonvundamentide, korraliku keldri ja uhke peosaaliga. Kohalikud põllumehed tõid metsamaterjali omal kulul, ülejäänud maksis vald. Üle õue asuvat vana koolimaja kasutati hiljem käsitööpoe ja puukuurina. See lammutati kütteks 1952–1953 a.¹³

⁸ Prodel, K. // Varangu kooli ajalugu // Tallinn: E. Vilde nim Pedagoogiline Instituut, 1968. (lk 8)

⁹ <https://www.folklore.ee/radar/story.php?area=Haljala&id=1545>

¹⁰ Samas.

¹¹ Prodel, K. // Varangu kooli ajalugu // Tallinn: E. Vilde nim Pedagoogiline Instituut, 1968. (lk 10)

¹² Prodel, K. Varangu kooli ajalugu. Tallinn, 1968. (lk 22)

¹³ Egon Mets, Haljala ajaloo sõbrad, Varangu kool.

5.12.2021, <https://www.facebook.com/groups/500720407581858/posts/667093047611259/>

Illustratsioon 3.1

Varangu vallakooli maja ja õpilased 1912. aastal koos koolmeister Karl Kirschbaumiga. Allikas: Virumaa Muuseumid SA RM F 89:1

Illustratsioon 3.2

Vana koolimaja aastal 1934. Allikas: Virumaa Muuseumid SA RM F 615:4.

Illustratsioon 3.3

Vana ja uus Varangu koolimaja 1930. aastatel.

Allikas: <https://www.facebook.com/photo/?fbid=925420711672530&set=pcb.667093047611259>

Nõukogude võimu tulekuga sai Varangu koolist korralik 7-klassiline kool ning kuna see oli piirkonna üks suuremaid koolimaju, siis kuulusid sinna ka huviringid, laulukoor ja rahvatantsuansambel. 1966. aastal kolis hoonesse kohalik kolhoosi kultuurikeskus.

Aastatel 1952-1959 Varangu kooli juhtinud Ants Mäe rääkis, et neil aastatel oli Varangu kool üha enam muutumas väikeseks kooliks, pered lahkusid piirkonnast, vaesus oli suur.¹⁴ Koolis oli umbes 70 last. 1960. aastate alguses muudeti 7-klassilised koolid uue seaduse kohaselt 8-klassilisteks (nagu Annikvere) ning Varangu kool muudeti taas 4-klassiliseks algkooliks.

Varangu kool lõpetas tegevuse 1970. aastal. Kuni 1979. aastani oli koolimaja kasutusel Õitsengu kolhoosi kultuurikeskusena. Mõnda aega pärast seda majutati hoones suviti töötavaid õpilasrühmi, hiljem jäi maja tühjaks.

Soome Vabariigi 100. aastapäeva puhul valmis 2017. aastal ajalooline mängufilm "Igitee", mille suurem osa võtetest toimusid 2016. aastal Varangu koolimajas. Kolhoos "Hopea", kujutab töörahva paradiisi, mille asutasid 1930. aastatel Nõukogude Karjalasse saabunud Ameerika soomlased, kes uskusid siiralt kommunismiideaalidesse.¹⁵ Sarnased kolhoosimajade maketid ehitati koolimaja juurde.

Illustratsioon 3.4

Varangu koolimaja ja kolhoosi sissepääs 2016. aastal filmi "Igitee" võtteplatsil. Foto: Tiina Kõrtsini.

Illustratsioon 3.5

Varangu koolimaja ja naaberkolhoosi majade maketid 2016. aastal filmi "Igitee" võtteplatsil. Foto: Tiina Kõrtsini

¹⁴ Kais Allkivi, Varangu külast Haljalas on filmivõteteks saanud 30ndate Karjala kolhoos

¹⁵ https://et.wikipedia.org/wiki/Põhja-Ameerika_soomlaste_ümberrasumine_Karjala_ANSV-sse

3.1 Müügikuulutused

25. mail 2008. aastal koostati esimene müügikuulutus, selle hind oli 23 966,87 eurot. Fotodelt on näha, et hoonet pole veel filmimiseks kasutatud. Järgmine kuulutus postitati 03.05.2014, maja hind oli 34 000 eurot. 2019. aastal loodud kuulutuses on hinda muudetud viimased kolm aastat - 2019. aastal maksis maja 9900 eurot ja 2022. aastal on hind tõusnud 12 000 euroni.

Illustratsioon 3.1.6

Maja foto esimesest müügikuulutusest 24.05.2008. Allikas: kv.ee

Illustratsioon 3.1.7

Maja foto teisest müügikuulutusest 03.05.2014. Allikas: kv.ee

Illustratsioon 3.1.8

Maja foto viimasest müügikuulutusest 2022. aastal. Allikas: kv.ee

2022. aasta veebruaris kohtusin maja müüki vahendava maakleriga, kellelt sain teada, et läheduses olevaid põlde kasutatakse suviti lihaveiste pidamiseks. Suve lõpuks viiakse nad ära ja loomulikult ei korista keegi põlde lehmade järel ega nende kohaloleku ajal. 2022. aasta aprillis käisin kohapeal uuesti ja eeldan, et maja ei ole müügis mitte ainult suure töömahu, vaid ka uskumatu haisu tõttu, mis ümbruskonnas ilmselt pikaajalise karjatamise järel valitseb. Maakler pakkus mulle kui potentsiaalsele ostjale võimalust osta maja ümber mitu hektarit maad, hind oli väga mõistlik. Eeldan, et kui maja ostetakse, siis ka ümbritsev maa, et edaspidi karjatamist vältida.

4. OLEMASOLEVA SEISUKORRA KIRJELDUS

Esmapilgul tundub hoone rahuldavas korras olevat, vaja oleks vahetada vihmaveetorud ja alumised palgid. Edasisel uurimisel ilmnevad tõsisemad puudused - koostas tabeli, milles annan ülevaate restaureerimisettepanekutest. Varangu koolimaja pole kordagi renoveeritud ega materjali välja vahetatud. On mõned kohad, kus on kasutatud maja enda puitu, et katta olemasolev uks. Tundub, et ukse tegemiseks vajamineva puidu saamiseks on tehtud aken.

Illustratsioon 4.1

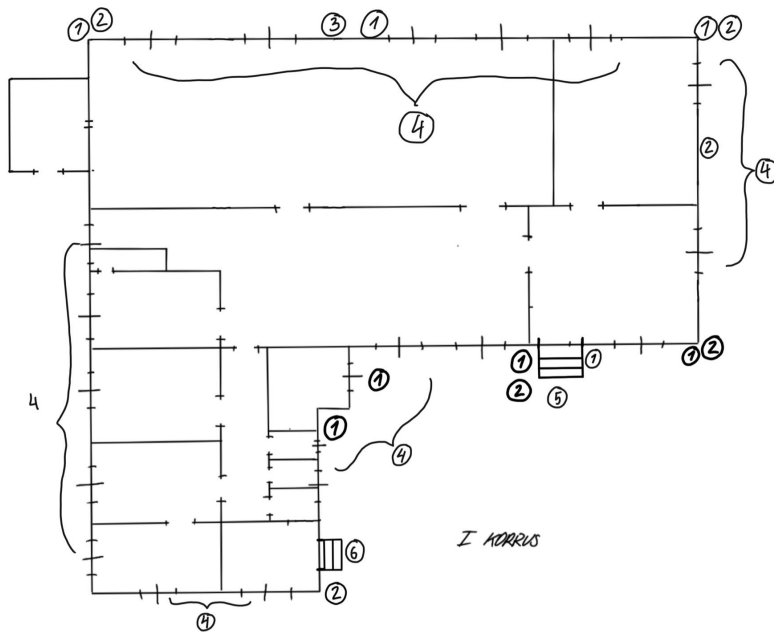
Varangu koolimaja, august 2009. Allikas: MTÜ Monumentide e-Kataloog. Autor Heiki Koov.

Illustratsioon 4.2

Varangu koolimaja, kevad 2022. Autori foto.

4.1 Eksterjöö

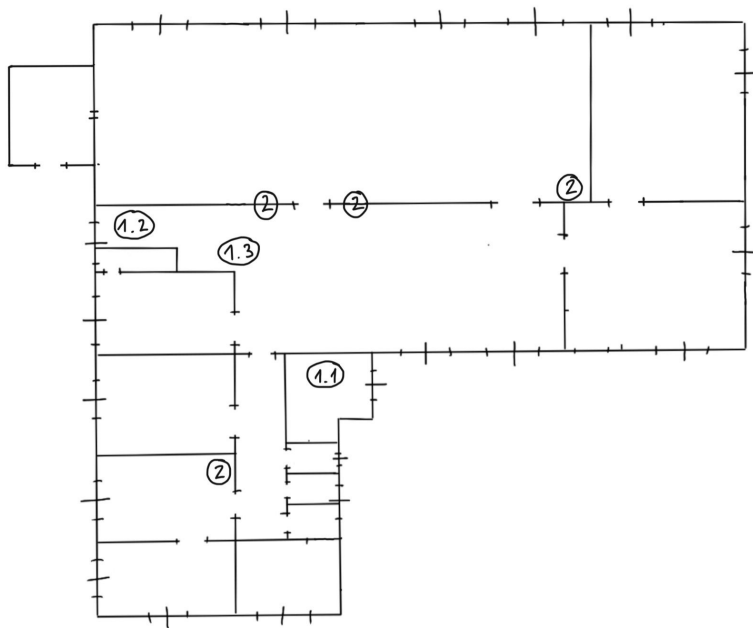
Illustratsioon 4.1.1

Maja plaan detailide asukohaga. Koostanud autor.

Detail	Kirjeldus	Seisund
1. Vundament	Paekivi, üle krohvitud, h = 20-100 cm.	Rahuldav. Maja nurkades on krohvi niiskuskahjustused
2. Välisseinad	Saetud rõhtpalk, peal pleekinud rõhtvooder, mis lõunaküljel alumise korruse ulatuses maha kistud; kinoaparatuuri ruum silikaattelistest.	Rahuldav, kohati halb. Kohtades, kus vihmaveetorusid pole, on hallitus.
3. Kande- konstruktsioonid	Saetud rõhtpalk.	Pikimal seinal on kõige rohkem kahjustusi. Alumine palgirida on läbi mädanenud, keskmised palgid rulluvad väljapoole.
4. Aknad	Filmivõteteks pandud kitsad 2-osalised, 2-poolega ning 4- ja 8-osalised uued puitaknad; osa aknaavasid veel kilega suletud; katusel algsed kaaraknad. Osa originaalraamidest on pööningul ja esimese korruse erinevates ruumides.	Hea. Pärast filmimist ei ole osadel raamidest algupäraseid aknalaudu. Mõned raamid on täielikult vahetatud. Olemas suur hulk originaalosi ja aknaid (Ill 5.3).

5. Välisüksed	Püstvoodriga kaetud 2-osaline uus puituks.	Heas korras. Tegemist ei ole aga originaaluksega. Täieliku restaureerimise käigus on soovitatav see asendada originaaliga sarnase ukse vastu.
6. Trepid	Keldril 10-astmeline betoontrepp.	Väga hea. Kõik on korras, lisaks saaks ehitada keldri ette esiku, nagu algselt tehti (Ill 2.2).
7. Korstnad	4 algset silikaattelistest ja lubjatud korstent.	Rahuldav. Väliselt näevad välja rahuldavad. Soovitav on kontrollida nende sisemist seisukorda ja tellida uuring.

4.2 Interjäär

Illustratsioon 4.2.1

Maja plaan detailide asukohaga. Koostanud autor.

Detail	Kirjeldus	Seisund
1. Trepid	1.1) 3-astmeline küljepiiretega puittrepp (Ill 4.2.2). 1.2) 2-astmeline küljepiiretega puittrepp. 1.3) 2-astmeline küljepiiretega	Halb. 1.1) Trepil puuduvad mõned piirde osad, mõned astmed tuleks välja vahetada. 1.2) Põrandas ja astmetes on

	puittrepp.	augud. 1.3) Mõned pulgad vajavad väljavahetamist.
2. Ahjud ja kaminad	Kuna ahjud ja kaminad on kokku varisenud, on võimatu kirjeldada, millised nad varem olla võisid. Kõik kaminad on hävinud. (Ill 4.2.3) Ahjud halvas seisukorras, olemas 4 korstent. Igal korrusel on 2 ahju ja 2 kaminat.	Väga halb. Ahjude välimus on halb, ahjude metallkest on roostes. Keraamilised ahjud on kõik katki. Kaminad on katki. Sisemus näeb hea välja, torud terved. Suure tõenäosusega lõhuti ahjud kodutute eemale peletamiseks, selleks, et neid kütta ei saaks. Kamine ja keraamiliste ahjude täielik rekonstrueerimine. Vahetada ümmarguste ja kandiliste ahjude metallkorpus. Viia läbi ahjude ja korstnate sisemuse ülevaatus.

Illustratsioon 4.2.2

Illustratsioon 4.2.3

5. KULTUURIVÄÄRTUSLIKUD DETAILID

Peatüki eesmärgiks on tuua välja objektil leiduvad väärtuslikud detailid ja tarindid (loendina koos dateeringuga, lisaks fotod ja asukoht plaanil, vajadusel võib lisada ka mõõdistusjooniseid), nende seisukord ja hinnang säilitamis- ja eksponeerimisvõimalusele. Anda üldine hinnang objekti kultuuriloolisele ja muinsuskaitsele väärtusele seostatuna lähiümbruse või piirkonna ajalooga.

Antud hoone oli seda tüüpi, kus kool on jagatud kaheks tsooniks – õpilastele ja õpetajatele. Vabariigi ajal ehitati suurel hulgal ühe-kahe kõrvalhoonega koolimaju. Ühes tiivas olid eraldi 2- ja 3-toalised korterid õpetajatele. Teises tiivas oli kas klassiruum või võimla.

Osadel fotodel on näha originaalaknad ja ukсед. Järgmine mainimine majast on 2016. aastal filmi “Igitsee” võtetel (Ill 5.2). Ilmselt tehti sel ajal koristustööd ja viidi ära kogu prügi. Samal ajal eemaldati ilmselt osa originaalakendest ja paigaldati üksikraamid. Ühest küljest päästis see maja edasise sisemise hävimise eest. Mis juhtus kõigi ehitusaegsete väärtuslike detailidega selles majas, on teadmata. Illustratsioonil 5.1 on veel algsed aknad ja uks. Illustratsioonil 5.3 tähistab number 1 raami, mis vahetati, ja number 2 esialgset raami koos vahetatud akendega (Ill 5.3).

Illustratsioon 5.1. Autor Peeter Arro, 1998

Illustratsioon 5.2. Autor Tiina Kõrtsini, 2016

Illustratsioon 5.3. Number 1 on raam, mis vahetati, ja number 2 on esialgnet raam koos vahetatud klaasidega. Atori foto, 2022

Otsustasin määrata selle maja väärtuslikud detailid - restlagi, tapeet ja rullmuustrite seinad. Majas on ka täielikult lagunenenud ahjud ja kaminad, mida saab taastada, kuid nende halva seisukorra tõttu otsustasin neid väärtuslike detailide ülevaatesse mitte lisada. Illustratsioon 5.19 näitab kohti, mis nurga alt fotod tehti.

Detail	Foto ja kirjeldus
Profileeritud laelaudis	<p>Osadesse ruumidesse jäänud profileeritud laudadest lagi, ülejäänutes paigaldati ümberehituse käigus papp, mis aja jooksul niiskuse või muude ilmastikutingimuste mõjul mädanema hakkas.</p> <p>Esimese korruse tubades on lagi säilinud mõnedes tubades, õpetajate ruumis (Ill 5.7) ja suures esikus (Ill 5.4 ja Ill 5.5).</p> <p>Laelaudist on lihtne värvida ja see hoiab ruumi korras. Samuti paigaldati lagi otse vahelae taladele, nii jäi lae ja liistude vahele ruumi, tänu millele jääks ventilatsioon alles.</p> <p>Illustratsioonis 5.6 on tehtud filmi filmimise ajal esimese korruse suures saalis, kus on hiljem tehtud foto 5.4 (Ill 5.4) ja foto 5.5 (Ill 5.5).</p> <p>Illustratsioon 5.4</p>

Illustratsioon 5.5

Illustratsioon 5.6. Autor Tiina Kõrtsini

Illustratsioon 5.7

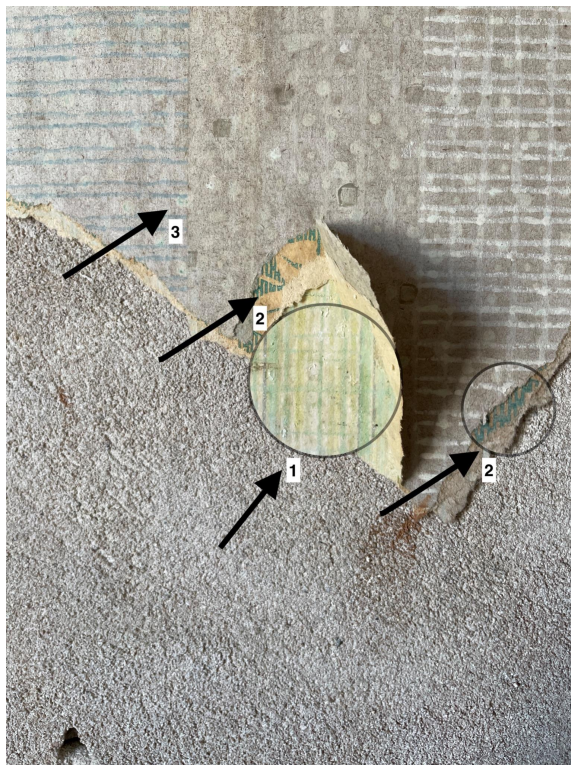
Tapeedid

Keskendun kahele ruumile, kus tapeet on kõige paremini säilinud. 1 tuba on esimesel korrusel ja võis olla õpetajatetuba, selles on säilinud sein 4 kihilise tapeediga (Ill 5.8, Ill 5.9). Neljas kiht lisati hiljem, tapeet liimiti liistudega raamitud papile (Ill 5.10).

Teine tuba asub teisel korrusel. Tõenäoliselt oli see õpetaja magamistuba. Seal on säilinud 6 kihti tapeeti (Ill 5.11)

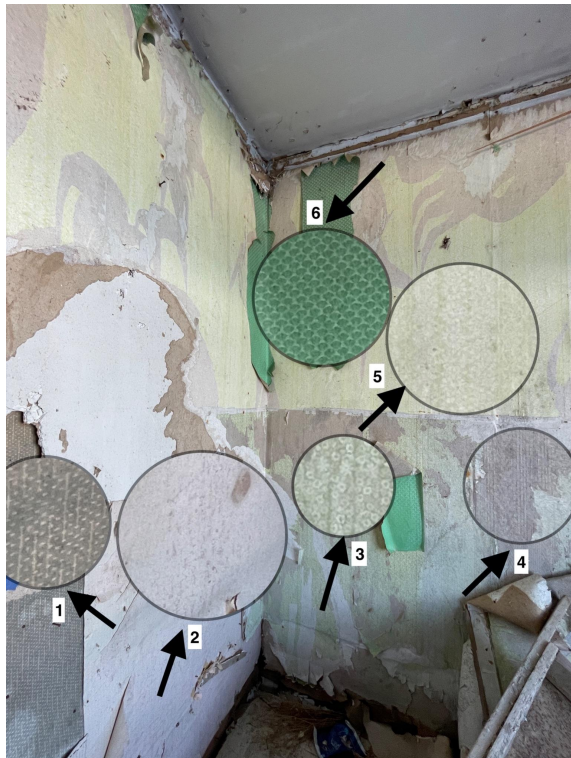
Illustratsioon 5.8

Illustratsioon 5.9

Illustratsioon 5.10

Illustratsioon 5.11

Rullmuustrid seintel

Omapära seisneb selles, et sel ajal polnud rullmuustrit nii palju. Sellised geomeetriselised motiivid said alguse looduslikest motiividest nagu lilled, marjad ja viinamarjad. Nõukogude ajal selliseid mustreid ei olnud, neid ei kasutatud, nii et ilmselt on see umbes 1930. aastatest pärit rullimustri algne kiht.

Peatrepikoja (Ill 5.12, Ill 5.13) ja teise korruse suure saali (Ill 5.14) seintel on säilinud identsete šabloonjoonistega seinad. Muustrid jagavad seina vineerpaneelidega.

Illustratsioon 5.12

Illustratsioon 5.12

Illustratsioon 5.13

Vineerist lambriid

Klassiruumides ja koridorides olid seinad tavaliselt kuni 1,5 meetri kõrgused vineerist või puitpaneelidest ning seinad värviti. Antud juhul on lambriid säilinud teisel korrusel suures saalis (Ill 5.14, Ill 5.15) ja mõnes klassiruumis (Ill 5.16, Ill 5.17, Ill 5.18).

Illustratsioon 5.14

Illustratsioon 5.15

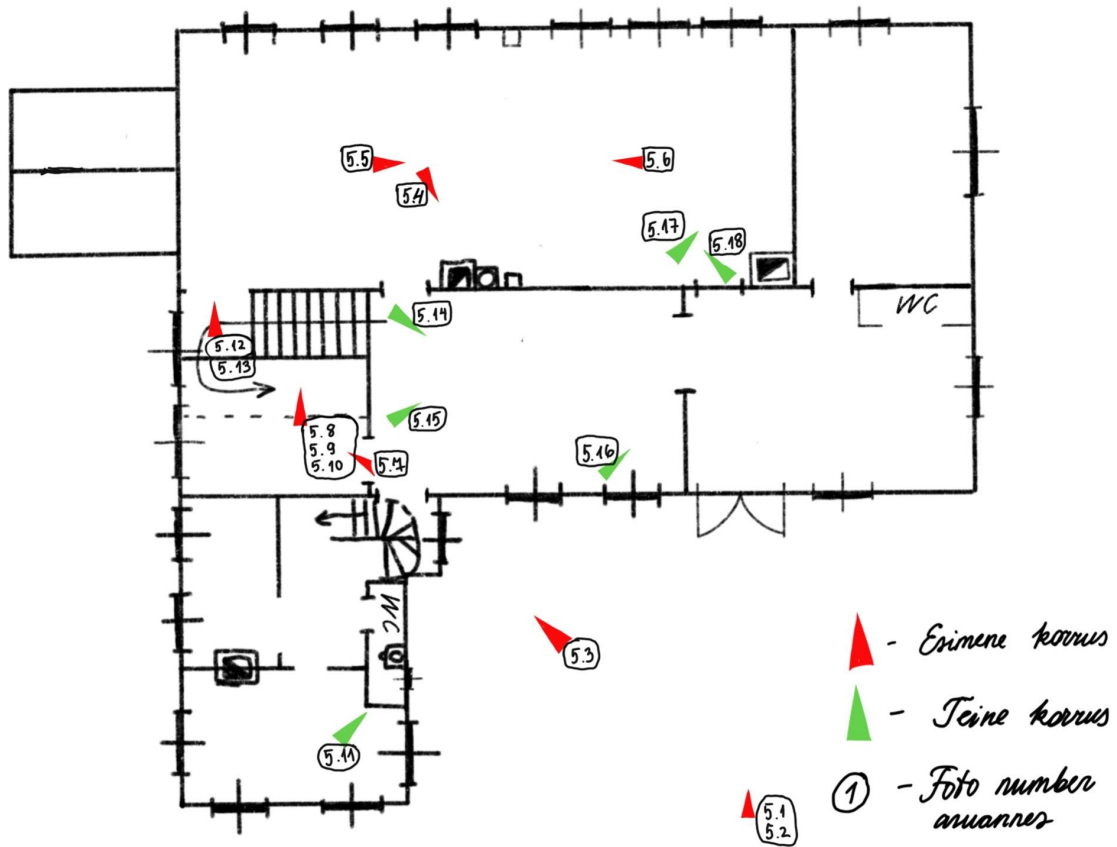
Illustratsioon 5.16

Illustratsioon 5.17

Illustratsioon 5.18

Illustratsioon 5.19. Detailid plaanides.

5.1 Interjöör

Sellist interjöörü kasutati sageli avalikes haridus- või haldusasutustes, näiteks koolides, haldusasutustes, rajoonikeskustes, postkontorites. See hoone kuulub kahekorruseliste puidust traditsiooniliste koolihoonete juurde.

Sarnase ehituskonstruksiooniga ja sarnase siseviimistlusega on Taebla koolimaja (III 5.1.1, III 5.1.2, III 5.1.3). Selles koolis kasutati ka puidust restlage, vineeri ja restpaneele, kõrgeid ja laiu aknaid.

Illustratsioon 5.1.1

Illustratsioon 5.1.2

Illustratsioon 5.1.3

6. SOOVITUSED RESTAUREERIMISEKS

Suhteliselt uue hoonena on Varangu koolimaja raskes seisus. Selle renoveerimiseks peab olema mõjuv põhjus, remont on mahukas ja kulukas. Olukorda raskendab asjaolu, et selle maja ostmiseks on vaja välja osta naaberkrundid, mis võib investori jaoks probleemiks osutuda, kuna ilmnevad ettenägematud kulutused. Majal on suur potentsiaal ja see asub 1,5 tunni kaugusel Tallinna kesklinnast, mis kindlasti lisab väärtust sellise hoone renoveerimiseks.

6.1 Vundament

Vundament koosneb paekivist ja on krohvitud. Vaatamata ajale on see üsna hästi säilinud. Siiski on mitu kriitilist kohta – vihmaveetorude puudumise tõttu voolab vesi mööda seinu alla ja osad majanurgad on kahjustada saanud. Samuti koguneb nende puudumise tõttu vesi vundamendi lähedal asuvatesse kraavidesse ning maa ja vee külmudes suurendab see vundamendis olevaid pragusid ja lõhub vundamenti (Ill 6.1.1).

Selle probleemi kõrvaldamiseks tasub paigaldada drenaažisüsteem, mis säästab maja seinte välistest vigastustest. Samuti on vaja kontrollida vundamendi kahjustusi maa all (Ill 6.3.1 nr1).

Illustratsioon 6.1.1

6.2 Alumine palgirida

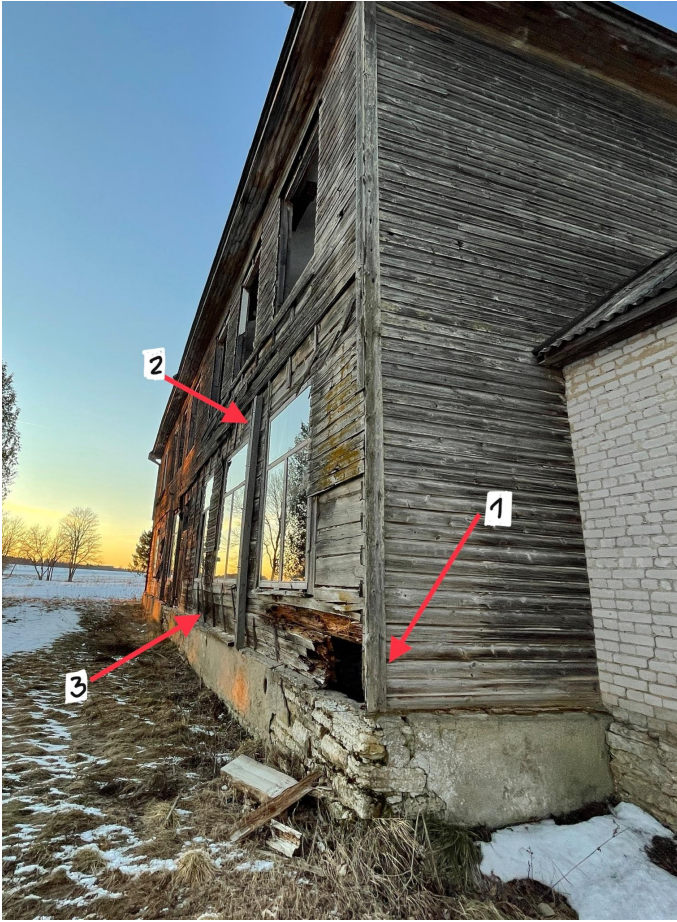
Vaatamata sellele, et maja seisab, tuleks ca 80% maja alumistest palkidest välja vahetada. Aja jooksul on need ära mädanenud. Seda on näha maja vundamendi kõrguselt vaadates, läbi maja on näha praod. Neid varjab pealmine laudade kiht ja seetõttu vesi sinna ei satu, kuid see on aja küsimus. Samuti annab see majale hea ventilatsiooni, tänu millele minu meelest ei ole majas mädanikku ja see on peaaegu täiesti kuiv.

Seinte säästmiseks ja kogu maja kaldumise vältimiseks tasub seinad tõsta ja paigaldada uued talad kogu perimeetri ulatuses.

6.3 Lõunasein

Kõige probleemsem on maja lõunasein. Selle seina taastamiseks tasub eemaldada kõik mädanenud, kahjustatud palgid ja need välja vahetada. Kõige lihtsam on eemaldada laudis ja teha kindlaks palkide seisukord, misjärel saab otsustada, millised neist on mädanenud ja milliseid saab edasi kasutada. Tõenäoliselt on vaja katus kinnitada ja kogu sein eemaldada ning kõik talad välja sorteerida, sest seina ebaõige kasutamise tõttu, nimelt akende lõikamise ja seinale läbipääsu lisamise tõttu tekkis asjaolu, et talad liiguvad välja. (Ill 6.3.1 nr3). Näha on, et mingil ajal paigaldati täiendav tugitala (Ill 6.3.1 nr2), tõenäoliselt filmivõtete ajal - see tala hoiab praegu seina kukkumast.

Samuti on kogu seina restaureerimise vajaduse põhjuseks see, et äravoolutorude puudumise tõttu sattus vesi pikka aega lagede alla ja hakkas maja sisemust lõhkuma. Samuti on näha, et mõnel aknaraamil on mööda servi mädanik ja sellest tulenevalt mõrad (Ill 6.3.2).

Illustratsioon 6.3.1

Illustratsioon 6.3.2

6.4 Välisseinad

Välisseinte probleemiks on vihmaveetorude puudumine, vesi tekitab hallitust ja mädanemist. Välisseinalauad tuleks välja vahetada, alles võivad jääda kahjustuseta lauad, samuti tasuks seinu töödelda vetthülgava lahusega ja lauad värvida.

6.5 Aknad

Mõned aknad on pärast filmimist eemaldatud, ilmselt on need originaalaknad (Ill 6.5.1). Neid aknaid peaks uurima ja selgitama, milline on nende päritolu, võttes neid eeskujuks uute akende valmistamisel.

Illustratsioon 6.5.1

Illustratsioon 6.6.1. Vaade teise sissepääsule majast seest

6.6 Uksed

Esialgul loodi majja kaks sissepääsu - õpetajatele ja õpilastele. Kuna teine sissepääs – õpetajatele – on lihtsalt tahvlitega kaetud (Ill 6.6.1), tasuks see ehk avada ja paigaldada teine sissepääs nii, nagu algselt plaaniti. Praegused välisuksed on vahetatud. Kõige parem oleks teha originaaluksest koopiat.

6.7 Pööning

Esimesel vaatamisel olid üllatuslikult kõik konstruktsioonid korras (Ill 6.7.1). Konstruktsioon on kuiv ja tugev. Plekk on peale laotud ja samuti ei ole sellel tõsiseid auke ega roostet. Olulisi kahjustusi ma ei leidnud, siiski on mõned plekid - need on näha alumistest tubadest. Tõenäoliselt lekib vihmatorude puudumise tõttu vett katuselt lagedesse. (Ill 6.7.2)

Illustratsioon 6.7.1

Illustratsioon 6.2.2

7. KOKKUVÕTE

Selle töö eesmärk oli anda lühiülevaade Varangu kooli viimase hoone ehitusloost ja selle väärtuslikest detailidest, millest nii välis- kui sisekujunduses nii vähe säilinud on. Varangu koolimaja väärib säilitamist ja restaureerimist. See pole mitte ainult suur ja ilus vana koolimaja, vaid ka suurepärase näide sellest, kuidas vanasti hingega ehitati. Koolimaja ja selle ümbrus tuleb korda teha, puudused likvideerida. See on ainulaadne koht ja kõik, kes seda külastavad, nõustuvad minuga. Hoone välise restaureerimisega kaasnevad ka mahukad sisetööd. Samuti peab hoone restauratsioon ja säilitamine tagama, et hoone on tänapäevaseks kasutamiseks sobiv. Loodan, et maja leiab omaniku ja jääb veel püsima pikaks ajaks.

8. KASUTATUD KIRJANDUS JA TEISED ALLIKMATERJALID

Arhiiviallikad

Muinsukaitseameti arhiiv:

- <https://register.muinas.ee/public.php?menuID=evm-school&action=view&id=566>

E. Vilde nim Pedagoogiline Instituut arhiiv:

- Prodel, K., Varangu kooli ajalugu, E. Vilde nim Pedagoogiline Instituut arhiiv. Kohaviit K0045835
- Varangu valla Varangu algkoolimaja ehitus Virumaal, 1930-1934. Kohaviit K0004030
<http://arhmus.tlu.ee/cgi-bin/epam?oid=101243>

Internetiallikad

Artiklid ajalehes:

- Kais Allkivi, Varangu külast Haljalas on filmivõteteks saanud 30ndate Karjala kolhoos.
Õhtuleht, 19. juuli 2016,
<https://www.ohtuleht.ee/749076/galerii-varangu-kulast-haljalas-on-filmivoteteks-saanud-30ndate-karjala-kolhoos>
(vaadatud aprill 2022)
- Eva Klaas, Kodukandipäev tõi Varangule sadu inimesi. - Virumaa Teataja, 16.07.2008
(vaadatud 2022)

Blogid:

- Egon Mets, Haljala ajaloo sõbrad, Varangu kool. - 5.12.2021,
<https://www.facebook.com/groups/500720407581858/posts/667093047611259/>
(vaadatud 2022)

- Radar - <https://www.folklore.ee/radar/story.php?area=Haljala&id=1545>
(vaadatud aprill 2022)
- Radar - <https://www.folklore.ee/radar/story.php?area=Koeru&id=1157>
(vaadatud aprill 2022)

Wikipedia:

- Wikipedia, Igitee (film). - [https://et.wikipedia.org/wiki/Igitee_\(film\)](https://et.wikipedia.org/wiki/Igitee_(film))
(vaadatud 2002)
- Wikipedia, Varangu (Haljala). - [https://et.wikipedia.org/wiki/Varangu_\(Haljala\)](https://et.wikipedia.org/wiki/Varangu_(Haljala))
(vaadatud 2022)
- Wikipedia, Põhja-Ameerika soomlaste ümberarumine Karjala ANSV-sse. - https://et.wikipedia.org/wiki/Põhja-Ameerika_soomlaste_ümberasumine_Karjala_ANSV-sse
(vaadatud aprill 2022)

Fotod:

- Tiina Kõrtsini fotod - <https://www.ohtuleht.ee/749076/galerii-varangu-kulast-haljalas-on-filmivoteteks-saanud-30ndate-karjala-kolhoos?mediaGallery=749076&mediaId=1186646>
- <https://ajapaik.ee>
- Heiki Koov foto. MTÜ Monumentide e-Kataloog | Heiki Koov, 2005-2022 - <http://www.monument.ee/haljala-vald/varangu-elektrijaam>

Müügikuulutused:

- Kuulutus aastast 24.05.2008, hind 23966,87 eurot
https://www.kv.ee/index.php?act=object.show&object_id=894280
- Kuulutus aastast 2021, hind 9900 eurot -
<https://kinnisvara24.delfi.ee/maja-myyk-haljala-vald/240396667>
- Kuulutus aastast 03.05.2014, hind 34000 eurot
<https://www.kv.ee/vana-koolimaja-mis-on-tais-tahatud-palgist-2299405.html>
- Kuulutus aastast 2022, hind 12000 eurot
<https://kinnisvara24.ee/maja-myyk-haljala-vald/240460821>

9. LISAD

Lisa 1. Hoone algne projekt.

